

**Novica V. Vojinović, SRPSKE JAME U
PREBILOVCIMA-GENOCID HRVATSKIH KLEROUSTAŠA NAD
SRBIMA U HERCEGOVINI**

Štampa GIP Orao, Titograd 1991, str. 472

Evo, nakon 50 godina šutnje javlja se još jedna knjiga-spomenik braći Boži, Veljku, majci Mariji i svim nevino od ustaške ruke stradalim Srbima iz Hercegovine u 1941. godini. Prvu takvu knjigu iznjedrio je dr Savo Skoko, poslije višegodišnjih mukotrpnih istraživanja, a evo, sada pred nama je knjiga prof. dr Novice Vojinovića, jednog od neposrednih očevidaca stradanja svoje braće, svoje majke i svojih najbližih komšija, od strane ustaških koljača - takode komšija u selu Prebilovcima u Hercegovini. Osnovni moto knjige je želja autora da ispuni zavetnu zadaću prema starijoj braći i da kaže istinu o tragičnom događaju koji se zbio. Upravo, taj moto opteretio je autora da traži adekvatan odgovor zašto se to desilo i da li je ili nije moralo da se desi. Da bi odgovorio na ovo nimalo lako pitanje, Vojinović je morao da posegne u istraživanje i to istraživanje u dva pravca: na jednoj strani da konsultuje reznovrsnu literaturu iz raznih oblasti nauke koja se bavi genocidom ne bi li mu otkrio stvarne uzroke, a na drugoj da se stalno vraća svome zavičaju i da neposredno na terenu, kao Ipoliten, ispituje pojedinačne sudbine ljudi, porodica, sela i čitave Hercegovine, da bi pokazao razmere genocida na konkretnom terenu.

Odgovor na prvo pitanje autor je dao u uvodnom delu svoje studije kada je kazao: "Korijeni ili uzroci genocida nad srpskim narodom u toku drugog svjetskog rata leže u brojnim istorijskim, društveno-ekonomskim, vjerskim, nacionalnim, političkim, kulturnim i drugih faktorima, od kojih ni jedan nije do sada dovoljno istražen niti izučen. Mržnja prema srpskom narodu u cjelini i uzroci genocida nad srpskim narodom od strane hrvatskih kleroustaša, ne javlja se tek 1941. godine, niti samo u periodu između dva svjetska rata. Njihovi korijeni sežu u daleku prošlost."

Autor je dobro postupio što je korene ili uzroke genocida spustio u dublju istorijsku prošlost i vezao za brojne - društveno-ekonomske, verske, nacionalne, političke, kulturne i druge faktore, za koje i sam kaže da nisu do sada dovoljno ispitani. Upravo to saznanje - da faktori nisu dovoljno ispitani, obavezuje srpski narod na novu budućnost. S te strane, studija, dakle, ima neposrednu praktičnu vrednost.

Vojinović je sebi postavio zadatak da samo sa versko-nacionalne i političke strane, osvetli fenomen genocida nad srpskim narodom u prošlom ratu, s tim što ne pretenduje da su i te strane fenomenologije dovoljno obuhvaćene i svestrano istražene. Ovim zapažanjem autor je ukazao na složenost problema i na opasnost njegovog pojednostavljivanja.

Mislim da je Vojinović u prvom delu svoje knjige otvorio historiografski problem, kome se mora vraćati svaki istraživač genocida, ali je problem toliko složen, izvori su mu uveliko nedostupni i razbacani širom sveta, da ćemo ga još dugo više osećati kao potrebu za istraživanje, nego što ga možemo istražiti i razjasniti.

Studenti istorije koji su studirali u Beogradu i imali prilike da slušaju predavanja profesora Georgija Ostrogorskog i njegovih sledbenika, uočavali su već tada značaj delovanja crkve u istoriji pojedinih naroda, država, pa i čitavih civilizacija. Raskol do koga je došlo između istočne i zapadne crkve prelomio se i još uvek se reflektuje i na našim prostorima. O tome i još o mnogo čemu iz istorije crkve nije se zadnjih decenija ni pomišljalo, a kamo li učilo u našim školama.

U traženju geneze genocida u Hercegovini 1941. godine, dr Novica Vojinović se upustio u razmatranje političko-verskih sukoba velikih sila i crkava na Balkanu, opadanja moći i ugleda papstva, uništenja i katoličenja od XVI do XVIII veka kao oblika uništavanja pravoslavnih vernika, u razmatranju pozadine koalicije Beč-Vatikan-Zagreb, protiv Srba u XIX i XX veku, genocida Austro-Ugarske i hrvatskih klerofrankovaca nad Srbima u periodu 1914-1941, a sve u cilju da se sa što šire osnove rasvetle genocidne akcije 1941. godine. Po obuhvatu materije kojom se bavi, po sistematizaciji i načinu na koji je obrađena, prva autorova knjiga ima svojstva dobre udžbeničke literature.

Drugi deo knjige, ili II knjiga - "Kleroustaško etničko čišćenje" Hercegovine od Srba - ili genocid na delu, je sasvim konkretna istorijska materija koja ne ostavlja prostora ni za kakve dileme, jer govori o konkretnim ljudima - žrtvama genocida i raznim metodima po kojima je to vršeno. U drugom delu svoje knjige autor je pokazao veliku upornost i akribičnost u istraživanju, obradi i prezentaciji grade. Pred čitaocem stoje na hiljade imena i prezimena pojedinih porodica, familija i čitavih bratstava koje su poslane pod ustaški nož ili u brojne jame. Ovaj deo knjige liči na pravi Danteov pakao.

Baveći se i sam genocidom, ustankom i NOP-om u BiH i Jugoslaviji, stalno sam se pitao i pitam - koji su sve faktori uticali na to da ljudi moraju da pišu knjige kao što je ona Vladimira Čorovića - "Patnje Srba BiH u vreme svetskog rata 1914-1918", ove godine knjiga dr Sava Skoka - "Pokolji hercegovačkih Srba 1941. godine", ili, evo sad ova dr Novice Vojinovića - "Genocid hrvatskih kleroustaša nad Srbima u Hercegovini", takođe 1941. godine.

Iz ove poslednje se jasno vidi da su uzroci genocida nad Srbima, i to ne samo u Hercegovini, nego svugde u Nezavisnoj državi Hrvatskoj gde su živeli Srbi, bili zaista tesno vezani za maksimalne napore kleroustaša da u uslovima rata dobiju etnički čistu Hrvatsku državu i da im je to bio glavni ideološki i praktični zadatak. U nameri da se to postigne primenjivana su sva moguća sredstva - iseljavanje, prekrštanje, ubijanje. Kad je reč o Hercegovini i ova knjiga pokazuje da je metod ubijanja dominirao nad svim drugim sredstvima.

Knjigom dr Novice Vojinovića i bliža rodbina poubijanih Srba i šira čitalačka publika, dobila je još jednu predstavu više o stravičnom životu i uništavanju Srba u uslovima drugog svetskog rata na jednom konkretnom terenu koji se zove Hercegovina.

Sve što je u knjizi rečeno - dato je jasno i za svakog čitaoca razumljivo.

Zdravko ANTONIĆ